Ірина Постоленко

Особливості організації курікулуму у середніх навчальних закладах Великої Британії

Результати багаточисленних досліджень якості знань, отриманих учнями у школах, свідчать про те, що надзвичайно важливими є не тільки предмети, які вивчають учні, а й організація навчальної діяльності учнів у класі. Багато науковців свідчать про те, що для учнів однаково важливо і те, що вони вивчають, і те яким чином вони навчаються. Саме спосіб організації роботи в класі впливає на рівень взаємодії учнів з учителями, на можливості і доступність засобів навчання, і зрештою на якість отриманих учнями знань. А навчальний план (курікулум) лежить в основі успішності організації навчального процесу у школі.

Стосовно поняття навчального плану (курікулуму) існує багато визначень. Національний навчальний план (курікулум) (National Curriculum) визначається як зміст навчання учнів, який передбачає певну мету [1, 100]. Але як показує практика, велика частина учнів навчається в школах, які не ставлять перед собою певної визначеної мети. Тому ми поставили завдання перевірити достовірність такого визначення Національного навчального плану стосовно всіх аспектів діяльності учнів у школах. Перш за все доцільно взяти до уваги три види навчального плану.

Робочий навчальний план (The Taught Curriculum) включає в себе процес викладання та здобуття знань учнями, який відбувається з певною метою, і триває у кожному класі протягом навчального дня. Це робота школи, яку можна характеризувати в плані конкурентоспроможності, і вона безпосередньо підпорядкована Національному навчальному планові (курікулуму).

Шкільний навчальний план (The Institutional Curriculum) передбачає роботу організації, яка базується на наданні інформації щодо шкільного життя, його цінностей та кодексу поведінки, способу роботи у колективі. Цей план передбачає діяльність учителя, який пояснює учням, як потрібно вести себе у школі, як поводитися у шкільних коридорах, яких правил поведінки потрібно дотримуватися у їдальні. План передбачає використання похвали учням, які пристойно себе поводять у шкільних стінах, а також використання певної міри покарання за негативну поведінку [5, 248].

Школи Великої Британії завжди мають чіткі кодекси поведінки учнів, дотримання яких забезпечується безпосередньою виховною роботою вчителів з учнями. Певні зразки поведінки навчають дітей багатьом речам і, напевно,

таким зразкам потрібно надавати більше уваги з боку вчителів, обговорювати їх учительським колективом до того як запровадити в практику. Таке навчання інколи буває менш ефективним через непослідовність, яка виникає через рівень вимогливості багатьох вчителів. Діти в школі можуть поводитися таким чином, що вчителі вважатимуть таку поведінку антиприйнятою і неправильною, в той час як така ж поведінка учнів вдома є абсолютно нормальною та прийнятною. Для дитини шкільне життя може бути насичене проблемами, які виникають при виконанні вимог шкільного навчального плану. Шкільний навчальний план передбачає надання учням можливостей перевірити їхню відповідальність та здатність бути лідерами у роботі з людьми. Такий навчальний план також включає надання соціальних знань, які отримуються на ігровому майданчику, у класі, під час обіду та у актовій залі. Результати дії навчального плану відображаються у поведінці учнів та у ставленні до них учителів і старшокласників.

Прихований навчальний план (The Hidden Curriculum) є характерним для кожної школи Великої Британії. Він прихований не тільки від учнів, а й учителів. Багато з того, що перечислено в шкільному навчальному плані, раніше було частиною прихованого навчального плану. Як тільки складові прихованого навчального плану стають відомими учням і вчителям, вони переходять у складові шкільного навчального плану, оскільки всі параметри, передбачені у такій інформації, уже більше не є таємничими. А коли дані, передбачені прихованим навчальним планом, є секретними, школа не може їх контролювати. Можна зробити висновок, що прихований навчальний план передбачає навчання, яке відбувається в школі, але про яке свідомо учасники навчального процесу не знають. Відповідно, виникають питання стосовно суті та призначення прихованого навчального плану. Наприклад, чи буде здібна дитина, яка працює повільно, вчитися виконувати роботу в швидкому темпі, коли робота, яку вона виконає повільно, має такий самий результат, як і виконана швидко робота? Чи діти вчаться давати відповіді на поставлені запитання, такі які хоче почути вчитель, чи шукають правильну відповідь? Чи мають учні про себе думку, як про неважливих для класу або школи, коли вони не мають гарних результатів в іграх, письмі, читанні, малюванні або трудовому навчанні? Чи мають учні враження, що читання, письмо та математика є єдиними предметами, які мають значення у навчанні? Чи існує серед дітей думка, що краще бути світлошкірим учнем, ніж темношкірим? [1, 69]. Відповіді на всі ці питання розкривають сутність прихованого навчального плану.

Навчальний план, який має школа, визначається Національним навчальним планом. Проте, на навчальний план школи впливають погляди

місцевих органів освіти (Local Education Authorities), керівництва школи та власне самих вчителів. Хоча Національний навчальний план лежить в основі навчального плану школи, його зміст дуже відрізняється від того, яку роботу насправді виконують вчителі у школі. Кожен вчитель має вплив на навчальний план, оскільки кожен педагог організовує самостійно своє заняття, має власний стиль викладання, певні навички та знання, які передає учням, а також вільний обирати матеріал для навчання, який вважає необхідним для роботи з певною групою учнів.

Британські вчителі мають три види альтернатив, які притаманні для їхньої роботи, тобто, це різнопланові види змін навчального плану:

1. Види змін, які визначені заздалегідь:
– звичайне навчальне мислення
– затверджена національна політика та освітні потреби
– Національний навчальний план
– місце розташування школи
– батьки та учні, соціальне та освітнє підґрунтя
– рівні здібностей учнів
– шкільна будівля та засоби навчання
– директор школи та склад вчителів
– досвід роботи вчителів у відсотковому співвідношенні
2. Види змін, які не є чітко визначеними і підлягають корективам:
– очікування батьків від школи та учнів
– підтримка з боку батьків
– підтримка з боку членів правління школою
– поведінка учнів
– ставлення директора та вчителів до учнів
– організація роботи школи
– інтерпретація Національного навчального плану
– схема роботи школи
– використання будівлі школи, засобів та ресурсів навчання
– надходження фінансування
3. Види змін, які запроваджують вчителі:
– вибір книг, посібників, підходів до навчання та методики вивчення певної дисципліни в школі
– використання часу на різні види діяльності у класі
– використання простору для навчання
– використання навчальних ресурсів
– здібності, навички та знання вчителя
– поведінка вчителя
– поведінка учнів та їхнє ставлення до навчального предмету [1, 102].

Всі перераховані вище види змін не є чітко відмежованими один від одного, але вчителі приділяють більше уваги останньому видові змін стосовно роботи в школі.

Національний навчальний план (курікулум) передбачає певну мету та завдання. Відповідно до документа, виданого Радою, яка відповідає за Національний навчальний план (1989 року), існують певні вимоги до навчального плану, згідно з якими школа повинна:

– бути достатньо гнучкою у своїй роботі, щоб дозволити втрутитися у планування навчального плану та організацію навчання в школі;
– забезпечувати впровадження Національного навчального плану у межах школи;
– визнавати право учнів на навчання відповідно до навчального плану, який включає основні предмети та предмети на вибір, незважаючи на національність, стать, здібності та географічне розміщення учнів;
– покращувати взаємодію між школами, членами її правління, батьками та місцевими органами освіти;
– інформувати про аспекти планування та використання ресурсів, як природних, так і матеріальних;
– забезпечувати учнівський моніторинг, який допомагає спостерігати за прогресом у навчанні, а також проводити запис успішності учнів та інформувати батьків про нього [2].

Згідно з публікацією Ради, яка відповідає за Національний навчальний план (1990 року), відзначимо, що навчальний план включає:

– навчальні предмети, які є ядром навчання: англійську мову, математику та природничі науки;
– базові предмети: географію, історію, музику, фізкультуру, образотворче мистецтво, ремесла, технології, а також сучасну іноземну мову;
– релігійну освіту;
– здібності, які вимагаються навчальним планом: спілкування, елементарного знання математики, навчання, вирішення проблем, здібності персонального та соціального розвитку, а також уміння користуватися інформаційними засобами навчання;
– п’ять обов’язкових навчальних напрямків надання освіти: економічна та виробнича узгодженість, освіта та управління кар’єрою, освіта про здоров’я, освіта про демократизацію та екологічна освіта;
– чотири виміри навчання, які лежать в основі надання освіти: рівні можливості, освіта для полікультурного суспільства, забезпечення провізією учнів з фізичними та розумовими вадами, підготовка учнів до дорослого життя [3].

Предмети, які складають ядро навчання, базові предмети, площини навчання, здібності та напрямки надання освіти, які визначені навчальним

планом, на перший погляд можуть здаватися занадто ускладненими та надмірними, але в практиці багато з цих аспектів навчального процесу є частиною повсякденного життя класу. Педагогічний колектив приділяє велику увагу концепціям навчання, підбору навчальної інформації для учнів, здібностям школярів та їх креативній роботі. В основі діяльності будь-якого вчителя лежать лінгвістичні здібності, які допомагають йому зацікавити учнів навчальним предметом, надати їм необхідні знання та перевірити якість здобутих школярами умінь, знань та навичок.

У Великій Британії навчальний план (курікулум) має своєрідну специфіку. Відомо, що обов'язкове навчання включає в себе два етапи: початковий та середній. Проте, можна говорити про певні розбіжності, які виникають у процесі організації навчальної діяльності у різних країнах Сполученого Королівства. Зокрема, існують розбіжності у тому, коли починають навчання учні країн-складових Великої Британії. Зокрема, у Північній Ірландії учні починають навчання у віці чотирьох років, а у Англії, Уельсі та Шотландії – у віці п'яти років. Національний план (курікулум) Англії та Уельсу є визначений законом. Він розрахований на те, що учні проводять близько 80 % часу у школі. Навчальний план (курікулум) Англії враховує в себе 9 предметів, а в Уельсі – 10 (включаючи валійську мову). Всі предмети навчального плану (курікулуму) поділяються на дві категорії: предмети ядра та базові предмети. Предмети ядра (англійська мова, математика, природничі науки, а також в Уельсі валійська мова) вивчаються всі роки обов'язкового навчання в школі. Дещо інший підхід існує до вивчення базових предметів. Технології, історія, географія, музика, мистецтво та фізкультура вивчаються учнями до 14 років (включається також валійська мова для шкіл з невалійською мовою викладання); сучасна іноземна мова впроваджується у навчання з 11-річного віку учнів і вивчається до 16 років. 16-річні учні повинні вивчати предмети ядра, технології, сучасну іноземну мову, фізкультуру, а також історію або географію на вибір.

На противагу Англії, Національний навчальний план (курікулум) Шотландії не визначається державою чи законодавчим органом. Він керований Шотландським виконавчим відділом освіти (Scottish Executive Education Department). Такий навчальний план має на меті забезпечити баланс, узгодженість, прогресію через широкі площини навчального плану, а не самих предметів. Такими площинами є мова, математика, предмети про природу та навколишнє середовище, експресивне мистецтво, а також релігійна, моральна та соціальна освіта. За перші два роки навчання на середньому етапі учні вивчають велику кількість навчальних дисциплін. Під кінець другого року навчання вони вибирають з запропонованого переліку предметів до 75 %

предметів ядра, та до 25 % предметів на вибір. Великий акцент ставиться на підготовку до спеціалізованого навчання та тренування, але всі учні повинні продовжувати навчання до віку 16 років, вивчаючи англійську мову, математику, природничі науки та сучасну іноземну мову.

В Північній Ірландії база для навчального плану (курікулуму) не визначається Британською Радою. Учні навчаються за звичайним навчальним планом, який побудований на релігійній освіті, п'яти широких навчальних площинах та шести обов'язкових напрямках навчання, які безпосередньо пов'язані з навчальним планом. Широкі навчальні площини – це англійська мова, математика, природничі науки та технології, творчі та експресивні навчальні дисципліни та мови. А шість обов'язкових навчальних напрямки є наступними: освіта для культурного розуміння, культурна спадщина, освіта про здоров'я, інформаційні технології, і, лише у середніх школах, економіка та освіта для подальшої кар'єри [4, 98].

Незважаючи на те, що Національний навчальний план (курікулум) Великої Британії є проблемою досліджень багатьох науковців, існує багато суперечностей у оцінці його змісту та особливостей. Курікулум постійно вдосконалюється, враховуючи інтереси та потреби учнів та їхніх батьків, а також економічну, екологічну та промислову ситуацію в країні. Особливий інтерес викликають типи навчального плану, які є традиційно специфічними лише для шкіл Великої Британії. Зміст кожного з них відображає специфіку роботи шкіл, які характеризуються відносною самостійністю у виборі навчального матеріалу та організації навчальної діяльності середніх навчальних закладів. Характерним для шкільного курікулуму Сполученого Королівства є поділ навчальних предметів на предмети ядра навчання, базові предмети та предмети на вибір, що свідчить про демократичний підхід до створення навчального плану. Учні мають змогу вивчати окрім основних предметів, передбачених навчальним планом, предмети на вибір, які їх цікавлять та знадобляться надалі у подальшому навчанні та працевлаштуванні. Крім того, навчальним планом передбачені здібності, які кожен учень повинен отримати під час навчання; напрямки надання базової освіти, які в подальшому допоможуть учням визначитися з подальшою професією та виміри навчання, які сприяють повноцінному та якісному наданню освіти британським учням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dean, Joan. Organizing Learning in the Primary School Classroom. London,

UK: RoutledgeFalmer, 1991, 262p.
2. (1989a) English in the National Curriculum, Mathematics in the National Curriculum, HMSO.
3. (1990a) Technology in the National Curriculum, HMSO.
4. Pinar William F. International Handbook of Curriculum Research. Mahwah, NJ, USA: Lawrence Erlbaum Associates, Incorporated, 2003, 640 p.
5. Reid, W.A. (1998). Erasmus, Gates and the end of curriculum. Journal of Curriculum Studies, 30, 499 p.